

titi zlati čas, in ga zgubovati za druge silno potrebne vednosti. Kar se otrok v ljudski šoli nauči, je podlaga vsi prihodnji omiki; pa treba je, da tudi, ko stopi iz šole, se še zmiraj trudi, da ne pozabi tega, kar je slišal v šoli. Zato je treba prebirati podučnih knjig . . . In lejte, to je naj večji dobiček ljudskih šol, če so osnovane na maternem jeziku . . .

Pomenki

o slovenskem pisanji.

IV.

U. Mislil bi človek, da velikanski narod slovanski ima svoj jezik, posamni rodovi pa govorijo svoje narečja, ktere se razvijajo in razlagajo iz občnega jezika.

T. Naj bolje bi to bilo, se vé; toda — Slovani sedaj še takega občnega jezika nimamo.

U. Ali ga nismo imeli nekđaj?

T. Mnogi mislijo, da so Slovani nekđaj imeli svoj vzajemni jezik, iz kterega so se poznej olikale sedanje narečja.

U. Mar to ni res?

T. Verjetno in skorej gotovo je, da so govorili kdaj enako; ali knjiga slovanska nima jezika, kteri bi bil oče vsem sedanjim. Knjižno se taki jezik skazati ne dá; torej tudi v tem pomenu ne moremo govoriti o staroslovanskem jeziku.

U. Odklejš se razlikujejo Slovani v jeziku?

T. Kar so se prikazali na pozorišču zgodovinskem, so bili razdeljeni v več rodov, in v njihovih prvih bukvah so znati že mnogotere razlike; vendar so tim manje, čim starje so knjige.

U. Koliko rodov ima v sebi narodna zadruga slovanska?

T. O tem sva govorila nekoliko predlanskim (vid. Jezičn. III, 32—50.), in tedaj sem ti povedal, da Sloveni ali Slovani smo Slovenci in Slovaci, Rusi in Rusini, Serbi in Sorbi, Poljaki in Bulgari, Čehi in Hrovatje.

U. To nas je, kot listja in trave! Prav poje pesnik, da „Slovanom solnce nikdar ne zajde“. Zahaja nam pač, in sicer vedno; toda ne zajde nam nikdar. Kedar nam tu za-

haja, vzhaja bratom unstran morja. — Vendar, predlanskim sva se poménkovala samo o imenih, občnih in posebnih, domačih in tujih, ki jih imajo slovanski rodovi, in o njihovem raznem pisanji.

T. Letos pa se poméniva o njihovih jezikih!

V.

U. Kolikor rodov — toliko jezikov šteje morebiti razred slovanski?

T. Brez ozira na to, da jih imenujejo zdaj jezike — velike in male književne, zdaj narečja — velike ali glavne in navadne, jih igraje na XIV priženeva. Ako se o nekterih imenitniših poznej pogovoriva, dejva!

U. Kakor govorimo o narodu slovanskem sploh, da si ni ne deržavno ne cerkveno edinj; tako smemo menda vsaj vzorno govoriti tudi le o enem jeziku slovanskem.

T. Se vé da; vendar ločijo slovanske govore večidel na dvoje, v dva reda, v dve versti ali veji, jugovzhodno in severozahodno ali zapadno (Dobrovsky, Šafařík itd.), pa tudi samo vzhodno in zahodno (Viktorin), severno in južno, zgornjo in spodnjo.

U. Po kranjski bi djal jaz govore slovanske na troje, da bi se zvali: gorenski, dolenski pa notranjski. Slovenci, Slovaci pa Rusini smo tedaj Notranjci; Rusi, Poljci, Čehi in Lužičani bi bili Gorenci; Dolenci pa Hrovatje, Serbi in Bulgari.

T. Nekteri ločijo le štiri glavne narečja: jugoslovensko, rusko, poljsko in česko.

U. Ako se tem pridene staroslovensko, jih je pet.

T. Šest jih štejejo tisti, kateri ob jugu imenujejo Slovence, Serbe in Bulgare, ob severu pa Ruse, Poljce in Čehe (Grimm); ali zgorej Lužičane, Čehe in Poljake, spodej pa Ruse, Sloveno — Serbe, Slovence (Kopitar).

U. Ako se ne motim, sta oba ta dva o drugi priliki jih redila tudi drugač (Kop. Grammat.).

T. Sedem reči ali jezikov slovanskih loči Šafařík (Narodopis, 1842) in po njem so se ravnali premnogi, če tudi so jih verdevali časi po svoje (Jungmann, Schleicher, Hattala, Viktorin itd.) — Osem pa jih našteva naš Majar Ziljski,

ki pravi, da govorimo sedaj Slovani štiri glavne in štiri manje književne jezike.

U. Ako prišteješ še prvi knjižni jezik, ki so ga nekdanj rabili Sloveni, jih je po tem takem devet.

T. Po deset jih kaže Dobrovsky v dveh redih, Miklosič (Šembera itd.) pa v sorodnosti s staroslovenščino v eni versti, s tim razločkom, da jih uni imenuje narečja, ta pa jezike.

U. Kteri slovaški jezik loči od českega, bi po Miklosiču štel jih tedaj enajst.

T. Viktorin loči reči ali jezikov slovanskih sedem (staroslaviančina ali kyrillčina, ruščina, illyrčina, slovenčina, češčina, polščina, in lusatska sorabščina), narečij bi pa imel po tem dva najst (vel'koruščina, rusinčina, bieloruščina; srbščina, horvatščina, slovinčina, bulharčina itd. prim. Gramm. der slovak. Spr. Pest 1860.), kolikor jih je v začetku štel Grimm, ki je Dobrovskega razdeljbo hotel pomnožiti še z bulgarskim in rusinskim narečjem.

U. Trinajst jih imajo po tem tisti, kteri rusovski jezik devajo na troje, na tri glavne narečja.

T. Verh vseh teh razločujejo nekteri še polabsko, in štejejo tedaj dvakrat sedem t. j. štirinajst slovanskih narečij, menda dosti in dovolj!

VI.

U. Ktere razredbe slovanskih govorov so tedaj posebno imenitne?

T. Imenitna za nas Slovence je na priliko tista, ki jo ima prvi slovníčar naš, Adam Bohorič, v slovnici l. 1584.

U. Kaj je že Bohorič poznal vzajemnost slovansko?

T. Po naslovu in predgovoru bi se njegova slovnica smela skorej vseslovanska imenovati. V samem naslovu loči osmero slovanskih jezikov: kranjski ali slovenski, ruski ali moževitski, rusinski, poljski, pemski ali česki, lužiški, dalmatinski (serbski) in hrovaški, in petero pisav: latinsko-kranjsko, cirilsko, glagoliško, rusinsko pa rusko.

U. Ali jih v slovnici tudi kaj razlaga?

T. V posebnih zgledih kaže najprej cirilico, po tem rusinsko in rusko pisatev, na to glagolico, in naposled latinsko-kranjsko, ktero je on vredil in ktera se po njem še zdaj „Bo-

horičica“ imenuje. „Gospodnjo molitev“ primerja v šesterih jezikih, in v petem kazalu pravi, da je po njem sorodnost in sovirnost teh šesterih ali osmerih narečij prav očitna (Tab. 5., quae Cyrillicae, Croaticae — cum quibus ut plurimum Rutenica et Moshovitica conveniunt — Boemicae, Lusaticae seu vandalicae et Carniolanae linguae collationem continet: unde horum sex vel, si vis, octo idiomatum, omnium cognatio, atque adeo eadem origo, vel oculis ipsis deprehenditur facillime).

U. Res imenitne so te opombe, ker so silo stare ter nam kažejo, da je Bohorič v 16. veku poznal razne slovanske pisave.

T. Poslednji izmed Slovencev je pa pisal o tem največ iskreni Matija Majar, ki se sme zvati prvi slovenski Slovan ali slovanski Slovenec. Pisal je že l. 1848, kako izobrazevati tudi v obče slovanski jezik. „Slavenski jezik, pravi, se obično deli (ne glede na staroslavenščinu) na četiri narečja, namreč: česko i polsko, ilirsko i rusko; narečja se dele na podnarečja, ova opet na raznarečja. Sada pišemo u 14 do 16 književnih jezikih i jezikičih“. (Vid. Pravila §. 5.)

U. Ali ni dal v kratkem vseslovanske slovnice na svetlo?

T. Da, in sicer v Pragi l. 1863, o tisučnici slovanski. Naslov ji je: „Uzajemni pravopis slavjanski, to je: uzajemna slovnica ali mluvnica slavjanska“. Ondi kaže, da imamo Slovani štiri glavne, pa štiri manje književne jezike, ktere zove jezikiče!

U. Štiri glavne jezike pa štiri neglavne jezičke, naj bi djal! — Kako jih je razredil?

T. Pervi so mu: I) ruski, II) horvatoserbški, III) česki, IV) poljski; drugi pa: 1) bolgarski, 2) gorotanskoslovenski, 3) ugerskoslovenski, in 4) lužičkoserbški.

U. Jeli djanjska ta jezikovska razstava? Ali se vjema v nji Majar z drugimi slovanskimi jezičniki?

T. Kar vém, slovijo izmed vseh najbolj razredbe, ki so jih o slovanskih govorih postavili Dobrovsky, Šafařík, Miklosiç.

P a š n i k.

Učitelj sem! Stan učiteljski je imeniten in častitljiv. Učitelj izreja cerkvi pobožne in dobre kristijane, deržavi pa po-